

Kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland för långsam handläggning av en förundersökning och mot en åklagare vid Åklagarmyndigheten, 2:a åklagarkammaren i Göteborg, för att denne inte uppmärksammade att brottet preskriberats när åtal väcktes

Anmälan

AA begärde i en anmälan att JO skulle granska åklagares vid Åklagarmyndigheten, 2:a åklagarkammaren i Göteborg, och Polismyndighetens i Västra Götaland handläggning av en förundersökning gällande misshandel och olaga hot. Han var missnöjd med handläggningstiden. Trots att de tre tilltalade namngavs redan i samband med anmälan i maj 2003 dröjde det till februari respektive mars 2005 innan förhör med dessa ägde rum. Åklagaren väckte sedan åtal för bl.a. olaga hot, vilket brott var preskriberat. I stämningsansökan angav denne ett felaktigt brottsdatum.

Utredning

Från Göteborgs tingsrätt inforrades stämningsansökan i det aktuella målet. Vidare inforrades och granskades förundersökningsprotokollet i polismyndighetens ärenden K74122-03, K76656-03 och K80538-03 samt diarielblad och åklagares beslut att lägga ned åtalet i åklagarkammarens ärende dnr 402A-3178-05. Av handlingarna framgick bl.a. följande.

En anmälan om misshandel upprättades den 18 maj 2003 (K74122-03). Det påstådda brottet hade begåtts samma dag. Förundersökningen var polisledd. Under maj månad ägde flera förhör rum. Vid utredningen framkom uppgifter om att ytterligare två personer hade misshandlats vid det aktuella tillfället och att en av dessa också utsatts för hot. Med anledning av detta upprättades nya anmälningar den 22 och 28 maj 2003 och förundersökning inleddes (K76656-03 och K80538-03). I september 2004 begärde polismyndigheten rättsintyg beträffande en av målsägandena. I oktober 2004 hölls ett kompletterande målsägandeförhör. Därefter vidtogs vissa utredningsåtgärder i januari 2005. I mitten av februari 2005 hördes två av de misstänkta och i slutet av mars hördes den tredje personen som var misstänkt för brott. Slutdelgivning skedde i början av juni 2005, varefter ärendet den 19 augusti 2005 slutredovisades och samma dag överlämnades till åklagare.

Kammaråklagaren BB väckte åtal för misshandel och olaga hot i en ansökan om stämning den 27 september 2005. I stämningsansökan angavs brottsdatum till den 18 mars 2005. Den 19 september 2006 beslutade en annan åklagare att lägga ned åtalet för olaga hot med hänvisning till att brottet var preskriberat.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över åklagarens handläggning av ärendet såvitt avsåg brottet olaga hot.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagaren CC) kom in med ett remissvar till vilket fogades upplysningar från bl.a. BB.

BB uppgav följande.

Ärendets handläggning har under förundersökningen letts av företrädare för polismyndigheten. Jag finner beträffande handläggningen fram till dess att utredningen den 22 augusti 2005 inkommit till Åklagarmyndigheten inte skäl att kommentera polismyndighetens handläggning. I denna del får ansvarig förundersökningsledare yttra sig.

När det gäller beslutet att väcka åtal har jag inga minnesbilder kring själva handläggningen men angivandet av felaktigt datum torde kunna förklaras med att jag sett fel på siffrorna och råkat kasta om dem i stämningsansökan. Jag har därför inte uppmärksammat att brottet olaga hot preskriberats utan utgått ifrån att brottsdatum varit den 18 mars 2005. Det hela är beklagligt och jag är självklart tacksam över att misstaget har upptäckts och tillrättats.

CC anförde följande.

Bakgrund

Den 22 augusti 2005 inkom till åklagarkammaren ett förundersökningsprotokoll från polisen. Förundersökningen var polisledd. Förundersökningsprotokollet var daterat den 17 augusti 2005 och upptog tre anmälningar rörande misshandel och olaga hot nämligen K74122-03, K76656-03 och K80538-03.

Av förundersökningsprotokollet framgår att förhören med resp. målsägande hölls i maj 2003. Ett rättsmedicinskt protokoll var daterat i juni 2003 och i detsamma angavs att undersökningen genomförts den 20 maj 2003.

Den 27 september 2005 väckte åklagaren åtal för misshandel och olaga hot. I stämningsansökan angavs brottstiden till den 18 mars 2005. Samtliga K-nummer var i stämningsansökan angivna till 05. Ett av K-numren – K80538 – angavs som K60538.

Den 19 september 2006 lade åklagaren ned åtalet för olaga hot under motivering att brottet var preskriberat.

Bedömning

Brottet olaga hot var föremål för åtalspreskription när förundersökningsprotokollet inkom till åklagarkammaren.

Mot bakgrund av vad som ovan nämnts angående de uppgifter som antecknats i förundersökningsprotokollet rörande främst tidpunkten för brotten kan det förefalla märkligt att åklagaren kunnat förlägga brottstidpunkten till i mars 2005.

Åklagaren har i sitt yttrande som en möjlig förklaring till det inträffade uppgivit att han kan ha sett fel på siffrorna och därefter råkat kasta om dem i stämningsansökan.

Åklagarmyndigheten kan konstatera att det nu i efterhand inte går att få ett definitivt svar på frågan hur det kunde inträffa. Åklagaren har lämnat en möjlig förklaring. Åklagaren har gjort fel vilket är beklagligt. Enligt Åklagarmyndighetens mening har åklagarens handläggning inte präglats av den noggrannhet som kan förväntas.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av de aktuella ärendena.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren DD) kom in med ett remissvar jämte upplysningar m.m.

Av upplysningarna framgick bl.a. följande. Kommissarien EE lade ärendet i balans. Det rörde sig om en misshandel utan allvarliga skador och det var inte något ungdomsärende. Enheten hade ett stort ärendeinflöde och det var nödvändigt att prioritera. – Efter sommaren 2004 handlades ärendet av polisinspektören FF. Han nödgades prioritera bland sina ärenden. Under 2004 och 2005 arbetade han med det aktuella ärendet. Under 2004 svarade han även ibland för EE som förundersökningsledare. Sommaren 2005 fick han ett ärende där två misstänkta flickor satt frihetsberövade under juni och juli 2005. Ärendet tog mycket tid i anspråk. Han hade även semester under den tidigare delen av sommaren. Härefter kunde han färdigställa ärendet i augusti 2005. – Enligt kommissarien GG, utrednings- och spaningschef vid NÄPO Göteborg City sedan den 1 oktober 2005, är en trolig förklaring till att ärendena blivit gamla att den tidigare organisationen med tre närpolisområden i centrum inte "höll". Till detta kommer bl.a. hög arbetsbelastning och att det från början inte har funnits någon balansansvarig som kunde flagga upp när ärenden blev liggande. Numera finns det en balansansvarig kommissarie som enbart arbetar med att kontrollera balanserna och flagga upp när ärenden blir gamla.

DD anförde i huvudsak följande.

Händelseförlopp

Efter att ha deltagit i en fest på Karlstens fästning på Marstrandsön den 18 maj 2003 kom två grupper med yngre män i bråk med varandra i centrala Göteborg. Förundersökning om misshandel och olaga hot inleddes den 19 maj 2003 och flera utredningsåtgärder vidtogs innan ärendet fördes över till närpolisområde Nordstaden där kommissarie EE var förundersökningsledare. Under den här tiden var han även utredningschef i Nordstaden.

EE lade ärendet i balans den 18 juni 2003. Som skäl för sitt beslut har han åberopat att inga allvarligare skador inträffade och att ärendet inte var något ungdomsärende. Även det stora ärendeinflödet till utredningsenheten låg till grund för beslutet.

Den 30 augusti 2004 tog han ärendet ur balans och lade det på en förhållningsledare som slutredovisade ärendet till åklagaren den 19 augusti 2005.

Som utredningschef drev EE under en period ett projekt som gällde ärendebalanserna vid utredningsenheten i Nordstaden. Ett av målen var att samtliga anmälda våldsbrott från 2000 och 2001 skulle vara redovisade vid projekttidens utgång som var satt till den 29 februari 2004.

Polismyndigheten har redovisat detta i ett tidigare yttrande till JO med dnr AL 793-8885-05 (JO dnr 3054-2005). Av yttrandet framgår även att EE kvartalsvis följde upp och redovisade ärendebalanserna vid utredningsenheten.

Handläggningen av brottsutredningen framgår av bifogade sammanställning över beslut och åtgärder i ärendet och de uppgifter som polispersonalen har lämnat i saken. (här utelämnat – JO:s anm.)

Rättslig reglering m.m.

Enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken skall förundersökningen bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre anledning att fullfölja den skall den läggas ned.

I tjänsteföreskrift 403 Anmälningar om brott m. m. under punkt 1.3 anges att brottsärenden skall utredas inom det närpolisområde där brottet har förövats med vissa angivna undantag. I den organisation som gällde när anmälan skedde innebar det närpolisområde Nordstaden när ärendet fortskridit så långt att gärningsmännen kunde pekats ut.

Under punkt 7 i tjänsteföreskriften behandlas balanser. I punkt 7.2 sägs att det åligger varje närpolischef/utredningschef att fortlöpande och minst en gång varje kvartal gå igenom balanserna. Över förrättningen skall föras protokoll.

Polisstyrelsen har för budgetåret 2007 fastställt mål och riktlinjer för polismyndigheten. För verksamhetsgrenen utredning och lagföring sägs under punkt 3.2.3 Strategier att brott som våld och hot om våld i gatumiljön kräver ständig uppmärksamhet och aktiva insatser av polisen. Detta är en central uppgift främst för närpolisområdena. Förmågan att hantera denna typ av brottslighet är av avgörande betydelse för medborgarnas upplevelse av trygghet i vardagen och deras förtroende för myndighetens verksamhet.

I övrigt arbetar områdes- och avdelningscheferna på uppdrag av polismyndigheten fortlöpande med att förkorta handläggningstiderna och öka upplärningsprocenten i brottsutredningarna. En form för detta är arbete i projektgrupp

Bedömning

Kravet på att förundersökningen skall bedrivas skyndsamt enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken är inte uppfyllt. Det har tagit för lång tid att få ett färdigt förundersökningsprotokoll. Det är oacceptabelt att ett ärende blir liggande så länge som har skett.

Med så stora tidsutdräkter är risken för rättsförluster uppenbar, främst genom att bevisningen tunnas ut. De inblandades minnesbilder från händelsen bleknar och intresset från vittnen och andra att medverka i utredningen avtar. Ytterst handlar det om allmänhetens tilltro till polisens förmåga att lösa sina uppgifter.

EE var väl medveten om detta och fick ned ärendebalanserna bland annat när det gällde våldsbrotten. Av polismyndighetens tidigare yttrande framgår att EE kvartalsvis även följde upp och redovisade ärendebalanserna vid utredningsenheten och tog ansvar för verksamheten.

I det här sammanhanget bör nämnas att den 1 januari 2005 organiserades närpolisområde Göteborg City. Dessförinnan var centrala Göteborg uppdelat i tre mindre närpolisområden som var för små för att effektivt kunna lösa sina uppgifter. Det uppstod samordningsproblem och det rådde dessutom brist på utbildade förhållare.

Med det nya närpolisområdet har skapats betydligt bättre möjligheter att utnyttja de samlade resurserna på ett rationellt sätt. Genom fortlöpande satsningar på utbildning har dessutom förmågan att utreda brott ökat.

Remissvaren översändes till AA, som bereddes tillfälle att yttra sig. Han anförde bl.a. följande. Åklagaren har inte lämnat en nöjaktig förklaring till varför brottstidpunkten har förlagts till ett felaktigt datum. Den enda möjliga förklaringen är grov försummelse från åklagarens sida vid genomgången av förundersökningen innan han väckte åtal. Det skall dock tilläggas, vilket inte ursäktar åklagarens handlande, att brottet olaga hot var föremål för preskription när förundersökningen översändes från polismyndigheten.

Bedömning

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken framgår att en förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned. Enligt 1 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) är det undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintresse tas till vara.

Förundersökningen, som var polisledd, inleddes i maj 2003. I augusti 2005 slutfördes utredningen och ärendet överlämnades till åklagare. Förundersökningen vid polismyndigheten pågick således under en tid av två år och tre månader. Genom utredningen har framkommit att ärendet vid ett tillfälle låg obearbetat under en tid av ett år och fyra månader. I två av ärendena kom det att dröja ett år och åtta månader från det att personer antecknades som skäligen misstänkta till dess att förhör med dessa ägde rum. Tre månader innan ärendet överlämnades till åklagare hade brottet olaga hot preskriberats. Enligt vad som upplysts från polismyndighetens sida är förklaringen till den utdragna handläggningstiden arbetssituationen vid myndigheten.

JO har under de senaste åren i ett stort antal ärenden kunnat konstatera att den brottsutredande verksamheten uppvisar allvarliga brister och att handläggningstiderna i åtskilliga fall inte står i överensstämmelse med det skyndsamhetskrav som uttalas i rättegångsbalken. Jag är således väl medveten om att arbetssituationen inom polisväsendet är ansträngd. Även med beaktande av detta är det emellertid helt oacceptabelt att det inte vidtas några utredningsåtgärder i ett ärende under en så lång tidsperiod som i förevarande fall. Vidare måste givetvis, i den mån brott inte utreds innan preskription inträder, gällande preskriptionstider uppmärksammas och bevakas.

Att anmälda brott utreds på ett kompetent sätt inom rimlig tid är en förutsättning bl.a. för att målsägandenas intressen skall kunna tillvaratas och är också av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för polisen.

Sammanfattningsvis anser jag att polismyndigheten förtjänar kritik för handläggningen av ärendet. Jag noterar att myndigheten vidtagit vissa åtgärder för att komma till rätta med bristerna i utredningsverksamheten.

Jag övergår därefter till frågan om åklagarens handläggning. Åklagaren har, då han fick in ärendet från polisen, inte noterat att brottet olaga hot var preskriberat och han har i stämmningsansökan felaktigt angett brottstidpunkten till den 18 mars 2005 istället för den 18 maj 2003.

Ett beslut att väcka åtal måste självfallet föregås av vissa kontrollåtgärder. En sådan åtgärd är att kontrollera att brottet inte är preskriberat. BB har uppenbarligen brustit i denna kontroll. Som förklaring till detta har han själv angett att han "sett fel på siffrorna och råkat kasta om dem". Jag delar Åklagarmyndighetens uppfattning att det mot bakgrund av uppgifterna i förundersökningsprotokollet i och för sig är märkligt att BB kunnat förlägga brottsligheten till mars 2005. Annat

har emellertid inte framkommit än att det rört sig om ett misstag. BB:s handläggning har, som Åklagarmyndigheten påtalat, inte präglats av den noggrannhet som måste krävas. Han förtjänar kritik för detta.

Vad AA i övrigt har anfört motiverar inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.